

לא פשיסטים ולא בולשביקים אלא לוחמי חרות ישראל ישראל אלדד

יוסף הלר, לח"י 1940-1949, (הוצאת
"כתר" ומרכז זלמן שז"ר, 1989).

1

אני רואה חובה לעצמי להגיב על מחקר היסטורי על לח"י שיש בו יומרה סוציונית, והכוונה לספרו הנזכר של יוסף הלר. עיקר הסנסציוניות והחידוש שבספר הוא בחיפוש לח"י כתנועה נציונל-בולשביקית לאחר ראשיתה כתנועה טוטליטרית-ימנית, כמעט פשיסטית ומחניפה לנאצים. אילו היה זה מעשה פרסומת של המו"ל – מילא. דא עקא, שבעזרת גרזן גילוי-חידוש זה פרץ לו המתברר עצמו דרך החוצה בראיון טלוויזיוני ובראיונות לעיתונות-ערב. אינני רוצה חלילה לחבל במסלולו האקדמי, מה עוד שמבחינת העבודה שהשקיע בזה, בחקר אלפי מסמכים ממש, מהם בג' נזכרים חבויים, בקריאת אלפי עמודים וגם כתבי-יד (בתוכם כתבי-יד שלי, ומי כמוני יודע מה קשה לפעמים לפענח) ובגביית עדויות, ודאי וודאי שראוי הוא לפרופסורה, ובלשון עגנון אף ל"פרופסור" רה גמורה, גם אם ספרו על שני כרכיו יכול לשמש דוגמה כיצד ריבוא "אמיתות" ומובאות יכולות להצטרף לעיוות אחד גדול ע"י אידיאה פיקס אחת ה"מסדרת" אותן.

וזה בדיוק מה שאירע לו, ליוסף הלר, במחקרו, בייחוד כאשר הוא מציג את הבולשביקיות של לח"י. כאמור, רואה אני את עצמי חייב להגיב גם בבחינת עד, גם בבחינת סינגור, וגם כשופט, מבחינה מסוימת. עד, מכיוון שכדבר כותרת המשנה לספר – "אידיאולוגיה ופוליטיקה" – משמע תחומים בהם הייתי מעורב קצת בלח"י, ומבין שלושת חברי מרכז לח"י שהיו אחראים לאידיאולוגיה ולפוליטיקה, האחד – נתן ילין-מור ז"ל, הלך לעולמו; האחר – יצחק

שמיר, עמוס למדי בדאגות ההווה והעתיד של ישראל, וממילא נותרתי אני השלישי בחבורה, כדי לעלות על דוכן העדים. גם אילו הייתי נאשם, רשאי הייתי להיות כמקובל "עד המלך", או אולי "עד המלכות", הלא זאת מלכות ישראל שעמדה במרכז האידיאולוגיה של לח"י מימי "עיקרי התחייה" של יאיר (שהיה לדעת הלר כמעט-פאשיסט) ועד לגילוי-הדעת האחרון של מרכז לח"י בתשי"ח, בדברו לחטיבה הלוחמת עם התגייסותה לצה"ל, מרכז שלדעת הלר היה כבר ברובו "בולשביקי"; אך איכשהו לא נרתע המרכז מהנפת מונח "מיסטי" זה, "מלכות ישראל", יחד עם ראש ה"בולשביקים" נתן ילין-מור, ומקריאה לשלמות הארץ על שתי גדות הירדן לעם העברי. וכך גם במצע שנתקבל במועצת לח"י ב-18.7.1948:

"תנועת לח"י נלחמת להקמת מלכות ישראל כמכשיר וביטוי לחרות הלאומית והחברתית של העם העברי כולו ומולדתו השלמה" (הלר, עמ' 535).

אך אודה ולא אבוש שאני רואה עצמי רשאי וחייב להופיע גם כסינגורו של לח"י ויחד עם זאת גם כשופט, והי הדבר לא תקני כאשר יהי (סינגור ושופט בעת ובעונה אחת), באשר עם כל אהבתי ללח"י, למלחמתו וללוחמיו, ועם כל הערכתי לחלקו של לח"י בתקומת ישראל החלקית, אין בדעתי כלל להעלים עין מטעויות ומשגים, משמע – גם לשפוט יוסף הלר אמנם עושה עמנו חסד בסוף ספרו, ולמרבית ההפתעה של מי שקרא בעיון את שני הכרכים מלאי הקטרוג והלעג, ועל הכל – העיוות האידיאולוגי והפוליטי, מגלה לפתע שהוא מנסח גם כמה "זכויות" שיש ללח"י, כאילו כדי לפייס או להרגיע את מצפוננו שלו בשופטו תנועת מחתרת קנאית, מיוסרת ומקריבה זו.

ואולי גם זאת עוד בפתיחת התנצלות זאת: לי אישית אין שום סיבה לטינה כלפי יוסף הלר. בדרך כלל הוא מקפיד כמו "להציל" אותי מהידרדרות זו שהידרדרה לח"י לבולשביזם, כביכול, באשר הוא מציגני כמי שנאבק על נאמנות אידיאית ליאיר, ובלשון פשוטה – "מור שן ימינה"; משמע – לא אני שפכתי את האדום-האדום הזה, ושמא להיפך

– נלחמתי על שפיכתו חוצה. אלא שלא בי אישית מדובר פה, כי אם בלח"י, ועל הכל – באמת. עליה אני בא להעיד ולסגור ולשפוט כלפי מחקרו המעוות של יוסף הלר.

2

ואלך מן הקל אל הכבד. ומן הקל רק מעט דוגמאות, כי במסגרת צרה זו אי אפשר למנות את מאות הפגמים והעיוותים שנתקלתי בהם ורשמתי בשולי הספרים עצמם, עד "לכשירחיב". יש קונספציה המקלקלת את השורות.

מן הקל, כגון: ארהאימון בהנהגה הציונית שירש לח"י מזיבוטינסקי אשר "לימדם עוד בשנות השלושים לכפור בכנות ציוניותם של וייצמן ובן-גוריון". הרבה דברים הטיח זיבוטינסקי בוויצמן ובן-גוריון, אבל כפירה בכנות ציוניותם? זאת מניין? או משהו מעין זה – בשבי המינוח: "זיבוטינסקי היה כבול לאידיאולוגיה הטוטלית שלו. אידיאר לוגיה דוקטרינרית זו חייבה פוליטיקה רדיקלית". טוטלי, רדיקלי, דוקטרינרי, וכל זאת שורות אחדות בלבד אחרי שציינתי זיבוטינסקי תוקף את אבא אחימאיר על הסתייגותו מהדמוקרטיה. וכל זה כשבמקומות אחרים מודגשת השקפתו הליברלית של זיבוטינסקי; למשל: "המקסימליסטים לא סבלו את אהבת זיבוטינסקי לדמוקרטיה המערבית" (עמ' 512). טוטליטרי-רדיקלי שכזה!

או יותר מקל, ממש קלוקל, כשהיסטוריון כותב: "רוסיה עברה למחנה הג'רמני בשנת 1939 ונטשה אותו בשנת 1941" (עמ' 179). כך, במפורש. אינני מתעתע בכך. רוסיה נטשה את גרמניה בשנת 1941 כנראה במבצע "ברברוסה"... ולא הייתי מביא בדיחה זאת אלמלא ראיתי עיוותים רבים אחרים, "אחים לגזע" של אותה התבטאות מעוותת.

כמעט זה הכלל: העיקר קונספציה, העובדות כפופות לה. ודוגמה אחת ה"מוריסטית" לכך: אמת נכון, הייתי שייך לאסכולה של אצ"ג בציונות ועל-כך גא-וותי, זו הקונספציה הציונית שלי. אבל ה"עובדה" שמביא הלר (עמ' 137), כאילו בהגיעי ארצה התאכסנתי בביתם של מור רי האידיאולוגיים ייבין ואצ"ג, בדויה; במרתף הירושלמי שהללו גרו בו – חמש

בנו. על איזו "מציאות היסטורית" אתה מדבר, יוסי הלר? הרי כבר ב-1932, מתריע ליברל וסוציאלי-דימוקרט כחיים ארלוזורוב שאנו עומדים בפני קטסט-רופה וכי דרכי הציונות האבולוציונית מכזיבות, ועל כן הוא מציע דרכים מה-פכניות כמתחייב מן המציאות, גם אם זה בניגוד לאידיאולוגיות שלו. שים לב – ב-1932! ואתה הלר, שולל את הק-ביעה שהמציאות ההיסטורית של 1940 מחייבת פעולות מהפכניות, וקובע שזו רומנטיקה?

כנגד פעולות מהפכניות חוזר הלר ומציג את "צבירת הכוחות". מושג זה של "צבירת כוח", שלדעתו של הלר מלחמתה של המחותרת פגעה בה ולא התחשבה בה, הוא מושג מופרך מכיוון שבעזרתו אפשר להכשיר כל מחדל. והרי הדבר החמור ביותר שאירע לנו בתולדו-תינו הוא השמדת שלישי העם בימים שב-הם היה קיים בית לאומי בארץ-ישראל, בימים שבהם היתה תנועה ציונית שזו היתה מטרת הקמתה: הצלה במצבי חי-רום כאלה. ודאי שהיו סיבות למחדל, אם סוביקטיביות ואם אוביקטיביות. לכל אסון יש סיבות והסברים. אבל "צבירת כוחות" היא תירוץ אוניברסלי מדי. יש שתירצו גם את הסכם מינכן בתירוץ כזה. זה קל מדי, למרות מקצת האמת שבו. על כל פנים, אין להכחיש שתחושת האסון הקרב והלחץ למציאת פתרונות מהירים והמוניים, ואף באמצעים מה-פכניים, צמחו – ואף גרמו לפרישה הגדולה – בתנועה הזיבוטינסקאית לג-ווינה. "גם" תנועה זו צברה כוחות מסו-יימים, והם גם הופעלו, אם בהעפלה ואם במחותרת לוחמת. והלר זה חוזר ומדבר על "תת-תרבות רביזיוניסטית". כמיהה זו לציון של מאות האלפים בצ-ה"ר ובבית"ר, למה היא "תת-תרבות", הלר, למה?

4

בלבול מתמיד מתרחש אצל הלר בע-טיו של שימוש מוטעה ומטעה במונח מרכזי באידיאולוגיה. בצדק הוא מכפיף פוליטיקה לאידיאולוגיה, אבל אידיאור-לוגיה מהי? אצלו אידיאולוגיה היא אור-יינטציה פוליטית או אסטרטגיה. אמת ויציב: יאיר, ואח"כ לח"י (הלר מבחין

יאיר שאף להשתית את כל האידי-אולוגיה על מקורות ישראל, והרי הוא משחרר את האצ"ל שלו מסמל הרובה המלוכסן על פני מפת המנדט, כי זו אינה מפה ממקור שלנו, ולא בגלל ההי-קף. ואגב, כיצד ייתכן שמי שמאמין במ-שה ותורתו מכנה את גבולות ההבטחה שניתנה לאברהם ב"ברית בין הבתרים" בכינוי "אימפריה"? ואיזה דרוויניסט היה גם הרמב"ם – שלא לדבר על משה ויהושע ודוד מלכנו – הקובע שכיבוש הארץ הוא אחד מתפקידיו וסימניו של המשיח, שהוא בשר ודם ואינו עושה נסים?

השקפתו המיסטית-משיחית והר-ביזיוניסטית-כוחנית היא שכיוונה את תפיסת המציאות הפוליטית שלו. הפעולות המהפכניות לא נתח-ייבו מן המציאות ההיסטורית אלא מהשקפתו הרומנטיות והמשיחית ות ומהנחותיו האידיאולוגיות (עמי 154).

כך! במפורש! אם הלר פוסל את האי-דיאולוגיה הנובעת כל כולה ממקורות ישראל – גם את הבחירה, גם את המ-שיחיות וגם את חזון הגאולה השלמה – מילא; אם זאת איננה יהדות אר-תנטית ביותר, כי אם "לאומיות אינט-גרלית" שכדי ללמוד אותה הלך יאיר ודאי אצל פילסודסקי ומאציני, או אצל לנין, רחמנא ליצלן – מילא; אבל לומר שגם "המציאות ההיסטורית לא חייבה פעולות מהפכניות", יוסי הלר! מה היא אותה "מציאות" שמתוכה הגה יאיר את דעותיו הפוליטיות ודרכו המהפכנית? האם זו המאה ה-19 השקטה? או שמא אלה הן שנות העשרים של המאה ה-20, ימי ויימר באירופה, ימי שלוט האידי-אולוגיה הציונית של קק"ל, ימי התום והתמימות של "קופסה זו קופסתנו היא תגאל את אדמתנו", ימי מאבק דיפלומטי שתדלני על אלף סרטיפיקטים? כל אלה כבודם בזמנם מונח, אך מה לעשות וזמנם חלף והתחלף בימי קטסטרופה? אירופה של סוף שנות השלושים היא הר-געש והעם היהודי ניצב על פי תהום וזועק להצלה מהירה והמונית, ארץ-ישראל עולה באש וטובלת בדם "המ-אורעות" ואנגליה מצויה בשיא הבגידה

נפשות בחדר אחד – לא היה מקום לנפש כמוני... הרי לכם קונספציה לחוד ועובדות לחוד.

3

למרות עיונו גם ברטוש, אך בהעדר שאר-רוח כלשהו, אין הלר מצליח לתפוס את דמותו של המשורר והמדינאי אבר-הם שטרן. הוא ניגש אליו בכלים "המד-עיים" שלו – כל מה שלמד על תנועות מדיניות בעידן שלנו ובאירופה. העובדה שהוא עצמו איש דתי אינה מפריעה לו להתייחס בלגלוג מתמיד ל"עיקרים" שניסח יאיר בעקבות אמונת ישראל. "שטרן לא היה מוכן לוותר כמלוא הנימה בשאלת הסמלים הדתיים", והוא מונה אותם: עם סגולה, "בית שלישי", חש-מונאים.

בפרסום "עיקרי התחייה" העמידו שטרן וחבריו את עצמם בתחומה האידיאולוגי של הלאומיות האי-נטגרלית או של הימין הרדיקלי. המאפיינים העיקריים היו: תפיסה מיסטית של ההיסטוריה, דטרמיני-זם היסטורי, דרוויניזם חברתי, מי-ליטריזם, קורפורטיזם ואימפריא-ליזם (עמי 119).

אפשר ממש לקבל קריזה מרוב "איז-מיס" אלה. אך מה לעשות, ואת כל מושגי היסוד של גאולת ישראל שאב שטרן מהנבואה. אם יש דבר המכתיר את כל מאמציו האידיאולוגיים והחי-נוכיים של יאיר, הרי הוא שאיפתו לשח-רר את תנועת התחיה של העם העברי משבלונות הנטולות מעולמותיהם של עמים וארצות אחרים שאינם משמער-תיים לגבינו. דוגמאות מתנועות שחרור אחרות, מצד הטקטיקה – אדרבא. ניצול, או נסיון לניצל, מצבים בינלאור-מיים, מצד האסטרטגיה – כן. אבל האם בעיקרים אידיאולוגיים זקוק בן עם הנביאים לכל ה"איזמיס" האלה כדי לגבש את עיקרי הגאולה שלו ואת שאי-פות החרות שלו?

אני מניח שבכל ימי חייו לא חזר יאיר על "אתה בחרתנו" ועל הברכה "שלא עשני גוי" כפי שמספיק יוסף הלר לעשות בשבוע חיים אחד; כן יוסיף וכן ירבה.

ות, אינן אלא דרכים להגשמה ולא שום אידיאה. אפילו נתן ילין-מור וקבוצתו – כשהחלו לנטות שמאלה ולהתעלם מעיקריו האידיאולוגיים של מחולל התנועה – לא פסקו מלהעמיד במרכז את שלמות הארץ ואת קיבוץ הגלויות. בקיץ 1947, ימי השיא של האורניטציה על ברית-המועצות (אחרי נאום גרומיקו), כותב גם נתן ילין-מור עצמו בתזכירו לאוי"ם: "לדתות אחרות יש מקומות קדושים, לנו כל הארץ קדושה"; וכל הארץ כוללת במפורש בשן וגלעד אחד. הפתרון לבעיית הערבים (שאינם מהווים עם פלשתינאי נפרד) הוא חילופי אוכלוסיין. בלשונו היום – "טרנספר", רחמנא ליצלן. זהו נתן ילין-מור ה"בולשביקי", כביכול! ואולי באמת כך, באשר אחרי לנין לא הרבו להשתמש במונח זה והעדיפו עליו "קומוניזם", ו"בולשביקיות" הפכה להיות ביטוי לאמצעים קיצוניים להגשמת מטרה, אידיאה.

5

חיפוש בעל ברית נגד השלטון הבריטי היה בלי ספק קו פוליטי חריף אצל שטרן ובלח"י, אבל זה לא הפך את האופציה הסובייטית לאידיאה, כפי שהלך מכנה זאת. ה"יודעי" שבח"י התחלפה האידיאולוגיה. "האידיאולוגיה של נציגול-בולשביזם שוב עשתה צעד נוסף בדרך לגיבוש רעיוני" (עמ' 302). אבל כשהוא כותב: "האם ניתן להשיג את תמיכת ברית-המועצות? לח"י האמין שהדבר אפשרי אם יבטא ברבים את התפלותו מעצמתה של ברית-המועצות" (שם). האמנם, יוסי הלר? האמנם זו היתה רמתה המדינית של צמרת לח"י, שהאמינה שדי במחמאות מפי לח"י כדי לרכוש את תמיכת ברית-המועצות בציונות? זו כתיבה רצינית?

אם האידיאולוגיה המקורית של לח"י גובשה על ידי יאיר ב"עיקרי התחיה" והקו הפוליטי היסודי, וממנו: הקו הטקטי, היה בהגדרת השלטון הבריטי כשלטון זר וכאויב הציונות ולכן יש להילחם בו עד רדתו, עד גירוש, הרי זה הפך להיות תמצית קיומו של לח"י; גם החי"דוש שבאבחנה וגם הדגשתה בתעמולה מעל במות המשפטים של אסירי לח"י הפתיעו והרשימו רבים. היסטוריון הפל-

בלתי נחוצות ואבודות על מנת להתרכז במלחמת שחרור בנקודה אחת אשר רק ממנה יש אפשרות הצלה (עמ' 160). מפעם לפעם מנצל הלר קו זה כדי להאשים את שטרן (גם בן-גוריון הואשם בכך) שהארץ חשובה לו יותר מהעם. בכרוז של האצ"ל שפורסם עוד לפני הפילוג, אבל כבר על סף המלחמה, נאמר בקשר להגדרת ההבדל בין הגולה והארץ ובין הצורך והאויב: "היטלר מגרש את ה"הודים מארצו, אנגליה מגרשת אותם מארצם" (עמ' 975). וזה כמובן היה גם הבסיס המוסרי לנסיונות המגע גם עם גרמניה הנאצית המנצחת בשנים הראשונות. גם אם היה כאן משגה, צריך לזכור – ואת זאת מציין הלר – שהנסיון נעשה לפני ועידת ואנזה, בימי ריכוזי היהודים וימי תכנית מדגסקר. "מדכאו יש דרך ציונה, מדכאו של מקדונלד אין דרך לשום 'מקום'" (עמ' 75).

יצויין לשבחן של הלר שהוא מביא דברים מפתיעים (בשבילי על כל פנים) מפיו של ישראל גלילי. אחרי כל הגידופים שגידף את לח"י על עצם הפרישה, ועל מקורו הרביזיוניסטי, אמר גלילי בעדותו נגד ילין-מור וחבריו במשפט עכו ב-1948: "מכאן צמחה הנכונות של שטרן לברית עם גרמניה על בסיס של יציאת היהודים. הם חשבו שהם יהיו כעין קבלנים להוצאת יהודי אירופה. בדקתי אם אין כאן לזות שפתיים, אם אפשר לייחס לנוער עברי המוכן לתת חייו על עניני עמו, אורניטציה כזאת. מצאתי שזו היתה קונספציה חזקה, רצינית, יסודית" (עמ' 476). דברי ישראל גלילי ולא דברי הלר. דא עקא, שמה שכאן הוא קונספציה הופך להיות אצל הלר אידיאולוגיה ממש, והוא הדין – ובמידה הרבה יותר רחבה ושלטת אחר-כך – הקונספציה ה"נצ"יונל-בולשביקית", שנעשית אצלו האידיאולוגיה של לח"י ולה כפופה כמובן כל הפוליטיקה, כולל העשייה הלוחמת, ממש כשם שכל העשייה החרוזה שעושה יוסף הלר עצמו כפופה מעתה ואילך להוכחת קונספציה זאת.

ואני, לתומי, המשכתי לחשוב גם בימי האורניטציה על ברית-המועצות שהאידיאולוגיה של לח"י לא נשתנתה מצד מטרתה, וכי מן הצד הפוליטי מתמיד הקו של הגדרת בריטניה כשלטון זר שיש ואפשר לגרשו. כל היתר, כל האורניטצי-

קצת בין שני אלה), הכפיפו את הפוליטיקה, את האסטרטגיה ואת הטקטיקה לאידיאולוגיה. אבל משמעותה של זו היא כמובן המטרה, האידיאה של התנועה, והיא גאולת העם והארץ. על כן טועה הלר כשהוא מכנה את האנטי-בריטיות של לח"י בשם "אידיאולוגיה". הוא מדבר על שנאתנו הזואולוגית כלפי האנגלים. אין לכך שחר. זה היה עניין פוליטי מובהק. מצד רגשי זה ודאי לא שנאנו אותם יותר מכל יהודי וציוני באותם הימים. ההבדל היה במסקנה הפוליטית והמעשית. אך האנטי-בריטי-ות נבעה מהאידיאולוגיה ולא חפפה אותה. וסימנך – ב"עיקרי התחיה" אין זכר לבריטים. העיקר הוא באדנותנו על הארץ, וממילא כל שלטון לא עברי הוא שלטון זר וחובה להילחם בו. אתמול התורכים, היום האנגלים, מחר הערבים. משום כך הלר איננו מבין את האבחנה של יאיר בין "צורך" ל"אויב", הופך אבחנה זו לאידיאולוגיה ואינו מפסיק לטלטלה – לצורך ושלא לצורך. היטלר הוא "צורך" ואנגליה היא "אויב", על-פי מינותו של יאיר. והרי הלר חייב לדעת מה מקור הכינוי "צורך" להיטלר. המן הוא צורך היהודים, זה השונא השואף להשמידנו מאז המן בגולת פרס ועד היטלר בגולת אירופה. (אגב: לא רק לבריטים אין זכר ב"עיקרי התחיה", אלא גם לא לאנטישמיות, כי יאיר שואף לגאולה כערך עצמאי ולא רק כתגובה לפוגרומים). "שטרן טרם השתחרר מהדימוי של היטלר כהמון", כותב הלר (עמ' 131); וכי למה צריך היה להשתחרר מדימוי הולם זה? הרי היטלר מגשים את מאוויי המן; אין הוא ראשון ולא אחרון, והגלות היא האסון. למה אם כן להשתחרר? אך ורק כדי להכין אותנו לדיבוק הקונספציה שלו: נייטרליזציה ואורניטציה על ברית-המועצות ירשו את האידיאה של "צורך" ו"אויב"... איזו שייכות ואיזו ירושה? עניין "צורך" ו"איר-יב" הוא במתח שבין גלות וארץ; ענין ברית-המועצות הוא ענין מדיני חיצוני מובהק.

אמת, נכון, יאיר – ו"קצת" גם ההיסטוריה ("ובגויים ההם לא תרגיע" כתבה גם תורה) – טענו והוכיחו שבנפול היטלר תימשך האנטישמיות, ו"אסטר-ג"י טוב הוא זה היודע לסגת מעמדות

לא כדי למצוא חן בעיני מישהו ולא כדי לרכוש בעל ברית כלשהו, גם אם חשב שגורמים בינלאומיים יכולים למצוא ענין במלחמתו, ובעיקר כוונתו המדינית לגרש את הבריטים ולעקור את מאחזם האימפריאליסטי כאן למען המדינה הירודית. גם כאן מבלבל הלר בין המטרה לבין הדרכים להגשמתה, בין עיקרים לסעיפי משנה וענפי אגב.

אך הביטוי הבוטה ביותר לעיוות מלחמתו של לחיי (ולא רק שלו) הוא בדברי רים הבאים: "מטרתו של לחיי היתה הגברת המלחמה באנגלים **כדי למשוך את תשומת לבו של ברית-המועצות** לעבר תכנית הנייטרליזציה... כדי לתת את ברית-המועצות לעגלתו" (עמ' 320). לא פחות, ומי יודע – אולי יותר!

אלמלא רצוני לעיין בקונספציה של יוסף הלר על הבולשביזם של לחיי, הייתי יכול לסיים במובאה מופלאה זו את הערכת המחקר שופע המקורות. סיר לוף כזה, ביזוי כזה של מלחמת קודש, ציניות כזאת, ועל הכל – אטימות מר חלטת כזאת להבחנה בין ראשוני ומשני, בין מטרה לאמצעים, נדירים מאד, דומיני, אפילו בעולם האינטלקט המתוסכל שלנו. "לחיי, כהמשך של תנועה שתלתה את הצלחתה **תמיד** בהתקשרות עם בעל ברית חיצוני, היה מוטריד בשאלה עקרונית זו מחדש" (עמ' 174; ההדגשה שלי – י.א.).

אמת, נכון, לחיי היה מעונין להגביר את מלחמתו באנגלים, תמיד, מאז ראשית קיומו, כי לדעתנו (ורבים חלקו על כך, על מנת להכיר בזה לקראת הסוף), היה זה תנאי יסודי להקמת עצמאותו בארץ. לגרש, להכות בהם עד שיתעייפו, מפני שאין להם מוטיבציה קיומית לשרת בארץ, ועל רקע הצהרת בלפור, "הספרים הלבנים" והשוואה, אין להם גם צידוק מוסרי להקריב קרבנות למען המשך ישיבתם כאן. על רקע העייפות במולדתם אחרי המלחמה והתרוששותם, הגבירו קרבנותיהם כאן את לחץ דעת הקהל באנגליה להחליט על פינוי. כל נזק חומרי בארץ – בבריית-המלאכה של הרכבת ובשדות-תעופה שפוצצו – שימש טעם ריאלי להצלחת מלחמתנו: אכן, נגרש אותם. זה יעלה גם לנו בדם ("ארץ נכבשת בדם" לימדנו נביאנו אצ"ג שהלר מדגיש, ובצדק, את היותו בתשתית לחיי). רבות

יונות. אולם המבצע נכשל... (עמ' 313). ובהמשך: "כדי להוכיח את אמינותו למרות הודעת בוין צריך היה לחיי להחרף את מלחמתו. אמנם גירוש מעפילי יחיים ארלוזורובי שימש סיבה ישירה לכך, אך פעל כאן גם הצורך למשוך את תשומת לבו של ברית-המועצות לתכנית הנייטרליזציה" (עמ' 328).

יש גם טעות בניסוח: "על לחיי הוטל"י. בימי "תנועת המרי" הביא כל ארגון את תכניותיו, והן אושרו או נדחו על ידי המטה הראשי. תכנית בתי-המלאכה שהגיש לחיי – אושרה. אך זה פרט. מבחינת הבנת המלחמה כולה חמורה היא הכוונה המיוחדת לפעולה, כאילו כוונה להוכיח את אמינותו של לחיי, ובכך ממשיך הלר עד פרשת ברנדוט. לדבריו, גם את ברנדוט לא הוציא לחיי להורג בגלל היותו אנטי-ציוני, אנטי-ישראלי וסוכן האינטליגנסי (בן-גוריון אישר זאת), או משום שרצה לקצץ בגבולות ישראל הקטנה בלא-הכרח והציע למסור את ירושלים כולה (גם המערבית) לעבדאללה. על פי הלר הפעולה היתה פרי הקונספציה, מימוש האידיאולוגיה: "העיוות עם ברנדוט היה צפוי על רקע האוריינטציה של לחיי על ברית-המועצות והגוש המזרחי" (עמ' 435)!

אך מה לעשות, יוסי, כשאני – ובענין זה אני "עד המלך" ממש – הייתי מיוזמי ההתנקשות הזאת, ואני כידוע לך, וגם על-פי עדותך שלך, לא הייתי מהאגף הבולשביקי בלחיי (בקץ 1948). גם מפקד לחיי בירושלים, יהושע זטלר, שיש לו חלק ברעיון ובהחלטה, לא על אוריינטציה בולשביקית חשב, כי אם על ירושלים, ודווקא ילך-מור התכחש כל השנים לפעולה. מוטב היה, הלר, לו היית אומר מלים אחדות על העובדה שפועלת הטרור הגדולה הראשונה של לחיי היתה ההתנקשות בלורד מוין, והאחרונה – ברוזן ברנדוט. הרי אוצר ממש בידך: יכולת להוכיח בכך שלחיי היתה בולשביקית, שהרי התנקשה באצולה – רוזנים ולורדים...

וכשם שאני כשר להעיד שתיאור הבר-לשביקיות או האוריינטציה כעילת הפעולה הוא הסבר כוזב מכף-רגל ועד ראש ועד לב, גם אם הוא דרוש לך לקונספציות שלך, כך רשאי אני ללמוד גזירה שווה ביחס למרבית השערותיך. לחיי לחם על שחרור הארץ מהבריטים,

מ"ח יהודה באואר כותב: "עמדתו של מרכז לחיי היתה אנטי-בריטית עקרונית... לחיי היה אז הארגון היהודי היחיד שחרג מתחומי האנגלו-צנטריות (כשאפילו פקי"פ תמכה בהמשך שלטונם של הבריטים בארץ אגב תביעה להגשמת הספר הלבן). בשנת 1944 נראתה עמדה כזאת בלתי ריאלית בתכלית, הרקעה אל החזון המדיני הצרוף" (**דיפלומטיה ומחותרת**, עמ' 271). מן התפיסה הפוליטית הזאת – ולא מאידיאולוגיה שלפיה מדובר עקרונית רק על בעלי-ברית שיסעו ייעו לישראל להשיג חרות – נבעו אצל לחיי הגישושים המדיניים החיצוניים, אם לכשלוך כמו בענין גרמניה, ואם להצלחה כמו לגבי ברית-המועצות.

מלחמתם של אנשי לחיי, המתמדת והחרפה, הקיצונית באמצעיה (אם כי מעולם לא הותקפו בתי-ספר לילדים אנגלים או סתם אזרחים אנגלים), כמעט שאינה קיימת בשני הכרכים של הלר. נכון שהלר מגדיר את ספרו כעוסק באידיאולוגיה ובפוליטיקה של לחיי, ואני ודאי שאין לי סיבות לזלזל בחיים האידיאולוגיים והפוליטיים, אך בכל זאת עיקר קיומם של אנשי לחיי היה במלחמתם. זה לא היה מועדון לווידואים ועיונים. הלר מתעלם מקיומה וממלחמתה היומיומית והלילית של המחותרת עד כדי כך שהוא מעז אפילו לייחס לה פעולות שבאו כדי לשרת את מדיניות החוץ. משמע – לא מלחמה ממושכת כדי להכות באויב הבריטי ולחייבו לחזור בו מגזירות עד ליציאתו הסופית, כי אם פעולות ואף קרבנות הבאים כדי ל"הוכיח" להם, לגורמי חוץ אלה, שאנו רציניים. כך הוא נוהג, למשל, לגבי הפעולה בבריית-המלאכה של הרכבת בחיפה, אשר זוכה לאיזכור רק בזכות חשיבותה כ"הוכחה". משום מה כותב הלר שהפעולה נכשלה. אמת, נכון, לחיי שילם מחיר יקר: 11 בחורים נפלו, אך הפעולה הצליחה במלואה. בתי-המלאכה המרכזיים האלה נהרסו והנזק היה עצום. (גם פיצוץ גשר אכזיב יומיים לפני-כן הצליח, למרות המחיר היקר שהפלמ"ח שילם). וזו לשונו של הלר: "על לחיי הוטל לתקוף את בתי-המלאכה של הרכבת במפרץ חיפה... לחיי ביקש איפוא להפוך את הפעולה לחלק מהאסטרטגיה הרחבה שלו: להטות את ברית-המועצות לצדה של הצ-

לשביקי. אמת, נכון, ישנם עיונים במעמד הפועלים היהודי כי רצו שיהיה נושא מלחמת הגאולה, או בניסוחו של הלר אפילו בעקבות מאמרים שלי: יש לצרף את מקס נורדאו עם בר בורוכוב, אך יש אומרים ש"גם" בתנועות הפועלים הציוניות-סוציאליסטיות דיברו על מעמד הפועלים בנושא הציונות ובנין הארץ, והם לא זכו לכינוי בולשביקים.

בספרות הציונית לא זכור לי שימוש במונח זה לגבי תנועה כלשהי, אלא לכל היותר כביטוי גנאי. בפי הימין, בדברי הקטרוג של אבא אחימאיר (האנטי-מרקסיסט) וכתזכורת לשנות המהפכה הבלשביקית הראשונות, שנות הטי-רו. אינני זוכר שהחילו אותו אפילו על "פועלי ציון שמאלי", ואף לא על פק"פ או מק"י. קומוניסטים – כן. בולשביקים – למה? קומוניזם – מונח המסמל משטר חברתי-כלכלי ידוע. בולשביזם – שלב ראשוני במהפכה בימי לנין. וכאשר בשום מקור של לח"י, ואף לא בכתבי היריבים של לח"י, אין כל זכר למונח, אין הלר טורח כלל להסביר מדוע הוא מחיל מונח זה על הנטייה השמאלנית בלח"י, שגברה לקראת הסוף; שמאלנית – אינני מכחיש, אך בולשביקית – כלל וכלל לא.

אבל הלר, כאחוז דיבוק ממש, אינו יכול שלא לראות את כל תולדות לח"י, החל מ-1944 דומני, ככפופות לאידיאלוגיה גיה זו. עד שאפילו את הלורד מוין הרגנו לא על שהיה אחראי ל"סטרומה", ולא על נאומיו האנטישמיים בבית הלורדים (בניגוד ליהודים הערבים הם, לדעתו, גזע טהור ואת היהודים צריך אולי להעביר למדגסקר). לדעת הלר הרגנו אותו כדי להסתייג מהאצ"ל ובעיקר כדי לרמוז לבריית-המועצות על אפשרות של שיתוף אינטרסים אתנו (עמ' 213). ואגב: כבר ב-1941, משמע – שנים לפני האוריינטציה על ברית-המועצות, דיבר יאיר על הצורך להתנקש בשר הבריטי למזרח התיכון היושב בקהיר.

ודאי שהיתה אוריינטציה על ברית המועצות, והייתי שותף לה; אני גאה על כך, כי בשנים ההן היא היתה מוצדקת, ואף נפשתי – כמסופר אצל הלר – עם שליח הקומאינפורם, יורשו של הקומאינטרן (יהודי, כמובן, מציכיה). השיחה היתה תוך עימות עם ראשי הקומוניסטים

כמובן, הוא הצד האוביקטיבי, שהרי מחר יראו בספר עדות ומקור מוסמכים. פעמים אין-ספור משתמש הלר במונח זה ואף לא פעם אחת על פי מובאות. סוציאליזם – כן, ואולי אפילו קומוניזם, אך נצינול-בולשביזם או בר-לשביזם לאומי? לא. ומכיוון שבשום מקור לא מופיע צירוף כזה, הרי יכול היה לומר: "בולשביזם לאומי"; למה איפוא "נצינול-בולשביזם"? הכוונה ברורה. זדון ולא מדע.

בין כה ובין כה, בכל כתיבי לח"י – וייתכן לשבחו שהוא קרא את כולם – לא מופיע מונח זה. למען האמת כולה, ואולי גם לבושתו: אם זכרוני אינו מטעני – והוא עלול להטעותני בעקבות הגיל – לא זכור לי שהיה מונח כזה בשימוש לגבי תנועה ממשית כלשהי, אף כי זכור לי, למשל, זרם האחים שטראסר – הסוציאליסטים בתוך המפלגה הנאצית. לפתע פתאום מעלה הלר בידענות רבה נצינול-בולשביזם כתנועה בימי ויימר (עמוד 487), ואף מצטט שלושה-ארבעה מחברים (ממש בסוף הרשימה הביבליוגרפית, עמ' 588). על כל פנים, אף אחד מאתנו, מצמרת לח"י, כולל אנשי השורה השניה שהרחיקו קו לכת בהשמאלתם, מעולם לא העלה מונח זה ובטוחני שאף לא שמע אותו. "ההתנערות מהרביזיוניזם מלמדת על בניית אידיאלוגיה חדשה של נצינול-בולשביזם" (עמ' 254, ומיד אחר כך מרפיעה מובאה גדולה מדברי שלח"י איננו אפילו סוציאליסטי). איך זה "מלמדת"? אם לא רביזיוניזם – נותר רק בולשביזם?

הלר העלה מושג זה והוא אחוז בו כבדיבוק. אני אומר זאת ללא הגומה. כל קורא ייתקל בו במאות עמודים גם אם לא תמיד יבין לשם מה הוא בא. מדוע לא די ב"קומוניזם", או "סוציאליזם", או השמאלה בראייה חברתית מתוך דאגה סוציאלית כנה או כטקטיקה? ולא זו בלבד, אלא שלשווא תחפש את התוכן הבולשביקי במצעים, במאמרים ובתזכירים המלאים הדגשות אידיאלוגיות על שלמות הארץ בשתי גדות הירדן, על ייחודה של ירושלים, על קיבוץ כל העם היהודי במולדתו ההיסטורית, על חשמונאים ובר-כוכבא, ועוד ועוד אותו נצינולזם מובהק, אם כי לא כל כך בר-

ניתן לקטרג על לח"י מזוויות שונות של יעילות וכזו, אך לחזור ולטעון שלח"י יצא לפעולות נגד האנגלים כדי למשוך את תשומת לבם של ברית-המועצות? כאות לבולשביזם שלנו?...

כאמור, הייתי יכול לסיים בהכללה אווילית זו את טיעוני נגד הלר, אלמלא הגדיל זה לעשות, ועיוות את מחקרו, בהעלותו לפתע פתאום ובהרחבה מופלגת (כל הכרך השני) את ענין הנצינול-בולשביזם של לח"י. לו לפי סגנונו הלכתי, כי אז הייתי אומר: את כל זה הוא עושה כדי למשוך תשומת לב ולחולל סנסציה, ולו על דרך הפולמוס (יש לי נתונים להסבר זה ולא אביאם).

6

כששמעתי לראשונה באחד מאמצעי התקשורת מפיו של הלר את המונח "נצינול-בולשביזם" לגבי לח"י, אמרתי לעצמי – וכן לחברי לח"י שהחלו לצלצל אלי לשאול לפשר ביטוי זה מפי "ידידי", שהרי כך הצגתי אותו בפניהם, כמי שמרבה להכנס אלי ברוח ידידות וחום – כי אין זה אלא סתם גימיק עתונאי. על כל הלחצים שהופעלו עלי לקום ול-הפריך את הטענה השבתי, שלא אגיב עד שאקרא את הספר בשלמותו. ועתה הוא לפני.

עשרות פעמים נפשתי עם יוסף הלר בביתי, וברוח טובה באמת. דיברתי אתו בגילוי-לב, כדרכי, גם אם אין זה תמיד נכון ביותר. דומני שעל הכל דיברנו. גם מסמכים מעניינים ובלתי ידועים הביא לי, פה ושם גם הראיתי לו דברים וגם סיפרתי. שוב ושוב היה מביע בפני את אהדתו ליאיר ואחרים, ולא הסתיר, כי אם אדרבא – הדגיש, את הסתייגותו ואף את זעזועו העמוק מהנסיון להתקשר עם גרמניה, ומעולם – האמינו לי, לא נשמע מפיו המונח "נצינול-בולשביזם". מעולם! מונח שעתידי למלא למעלה ממחצית הספר, ושכל הקונספציה שלו לגבי לח"י בנויה עליו, לא הושמע על-ידו בשיחות שנמשכו עשרות שעות. ללמדך, שמידה רבה של איריושר, חוסר הגינות וערמה מסתתרים מאחורי כל השיחות ההן, אם העיקר העומד "להתגלות" – לא הוזכר. אך דינו בצד האישי. חמור מזה,

הפשוטה של ממשלת בריטניה ביום 14 במאי 1948, שבה מדובר על 85,000 חיילים בריטים שלא יכלו לעמוד נגד מעשי הטרור היהודי.

7

אך לסיכום נשוב לתעוועי הנציגול-בולשביזם של הלר. בלי הרף חוזרים אצלו הביטויים "מתקרבים", "גישושים ראשונים". כל כתיבה על שוויון וצדק לעומת עושק וניצול סוציאלי פירושה אצלו אחד: נציגול-בולשביזם. ויש אפילו "נסיגות" ממנו, ואין דרך טובה להוכיח אותן מאשר לצטט את אלדד. לא, חלילה, דברים לטובת הבורגנות והקפיטליזם והניצול. אין כאלה, כמובן, אבל מספיק אם מודגשים המקורות העבריים או "מלכות ישראל", או שנאמר שאין אנו נגד אימפריאליזם בכלל, כי אם אימפ-ריאליזם קונקרטי, אנגלי, ולא נירתע מלהיעזר באימפריאליזם אחר, כגון הצ-רפתי, אם האינטרסים שלו נגד אנגליה יהלמו את צרכינו. זוהי בעיני הלר "נסי-גה" מהבולשביזם...

לא לשווא מתבלבל שליח לחיי בארצות-הברית:

המצע ששלחתם לא הקל עלינו את המלאכה. אני פשוט לא יודע מה לעשות עם מלכות ישראל ועם הס-עין הנושא כותרת "מלחמת החי-רות". מפורטים בו בני-ישראל הצ-ריכים להיות ראשונים לחובה ולז-כות, ואינני יודע מה לעשות עם החיורון הכללי של היסוד הפרוגר-סיבי, ואין אף מלה אחת הקשורה במאבקו היומיומי של הפועל (עמ' 431).

המסכן! הרי אין הוא מדבר על מאמר של אלדד, ר"ל, כי אם על המצע עליו הח-ליטו מוסדות לחיי פה-אחד בקיץ 1948, והלר - המחפש נציגול-בולשביזם בכל מקום - נאלץ לסכם: "התנועה היתה בקיץ 1948 קרובה יותר לתנועת החרות מיסודו של אצ"ל למרות מאמצי השמאל בלחיי" (שם). וגם זאת: "האופי הנצ-יונל-בולשביקי היה בלחיי ארעיי" (עמ' 528). הלכה חמורד, ר' יוסי. לא אבין, פשוט לא אבין, למה לא זיכית בתואר

המועצות. מעולם לא דובר בלחיי על בולשביזם, ומה עוד בתוספת "נציגול" (ואינני מדבר על היחידים שנטשו את לחיי או אף גורשו ממנו על שהפכו לקר-מוניסטים; הלר איננו מספר את סיפור הגירוש הזה). באיזה רגע חצה ילין-מור את הקו האדום הוא ענין למחקר נפרד. אמת, נכון, כשם שצדקנו בהנחת הי-סוד הפוליטית (לא האידיאולוגית, אר-רינטציה איננה אידיאולוגיה, הלר) שב-ריטניה היא שלטון זר ואויב ויש ואפשר לגרשו, כך היו נקודות פוליטיות שבהן טעינו, והחשובה שבהן: מרוב התרכזות באויב בהא הידיעה - בשלטון הבריטי, לא צפינו מלחמה עם הערבים. ייתכן שה-אורינטציה, הנכונה טקטית, על ברית-המועצות, ולפני כן - על נייטרליזציה של המזרח התיכון, הטעתה אותנו לר-אות ברצוי מצוי. פה צדק יותר האצ"ל ואין צריך לומר - בגוריון, שעל הרבה גידופים והחשדות שגידפתיו והחשדותיו אני מצטער היום. אגב, הוא היה יותר בולשביק מאתנו... בולשביק ציוני כמובן. מבחינה זאת אפשר אולי לראות בהס-כמתו לחלוקה דמיון מסוים לשלום בר-סט-ליטובסק של לנין. וכן היה בגוריון בולשביק בהטביעו את אלטלנה ובסזון שלא ייסלח. אם אתה מחפש נציגול-בר-לשביקים, הלר, לך אצל טבנקין ואולי אף אצל יצחק שדה, אך גם אצלם ללא הגזמה, ותוך עיון מדוקדק.

בניגוד לנוסחתו של יוסף הלר שלחיי בפעולותיו - וודאי גם אצ"ל - "חיבל בצבירת הכוח של היישוב", אני חוזר וטוען: הבריטים היו יוצאים גם בלי מלחמתנו, מלחמת הפורשים, אך לא כפי שיצאו. הם היו מקימים תחילה מדי-נה פלשתאית, אולי עם ירדן, תוך השא-רת מובלעת של "בית לאומי" בחסותם משני עברי הקישון והירקון. דרך היציאה שנכפתה עליהם על-ידי מלחמתם של האצ"ל והלחיי וגירושם, איפשרו לבן-גוריון להקים את המדינה. הלר מדבר בסיכומיו על הגורם האמריקני המסייע, אך מתעלם מהאחדה לציונות שצמחה בארצות-הברית בעקבות המלחמה המז-וינת בבריטים, שהלהיבה תחילה את האמריקנים, בין היתר - גם כזכר למלחמתם שלהם נגד השלטון הבריטי. אינני יודע למה גם הוא, הלר, בדיון על יציאת הבריטים, מתעלם מן ההודעה

טים בארץ, ואז אמרתי באזני האורח: ההבדל בינינו הוא, שהקומוניסטים כאן פניהם למוסקבה, ובדרכם לשם נקלעו לירושלים. אנחנו - פנינו לירושלים, ואם הדרך לשם מובילה דרך מוסקבה - ניחא. הלר איננו מסתיר ניסוח זה ואף מדגישו, כהוכחה לכך שכל האורי-נטציה על ברית-המועצות היתה אסט-רטגיה ולא שום אידיאה. בל נשכח: באותה תקופה נדמה היה שברית-המוע-צות משתלטת על המזרח התיכון דרך יוון ופרס, ובמזרח אירופה קמו רפוב-ליקות עממיות. אלה גם ימי השמאלתו הגוברת של משה סנה.

על רקע השמאלה זו ועל רקע התה-פוכות שלאחר החלטת החלוקה מה-29 בנובמבר 1947 והקמת המדינה, בא בא-מת פירוקו של לחיי בשלבים. נתן ילין-מור משך שמאלה, אך כאמור, עדיין גרס ארץ-ישראל שלמה וחילופי אוכלר-סין כאחד הפתרונות לבעיה הערבית, ושאיפתו היתה להפוך את לחיי למפלגת פועלים ציונית-סוציאליסטית (כידוע זה בדיוק מה שהיה חסר בארץ: היו רק חמש-שש כאלה). יצחק שמיר, שחזר ארצה רק אחרי קום המדינה, הלך אמנם עם ילין-מור, אך בנאום בוועידה הזהיר במפורש מפני נטיה יתרה אחרי ברית-המועצות.

אמת, נכון, גם אני "חטאתי" בכך: אין אנו פוסלים את הסוציאליזם. את המרקסזם - כן. הדגשתי במפורש לא פעם ולא פעמיים שהמרקסזם סותר את היהדות. אך אפילו נתן ילין-מור לא דיבר על משטר קומוניסטי. בולשביזם לא הוזכר כלל, לא בבית פנימה ולא מפי שום יריב כלפינו.

במלחמתי נגד השמאל ונגד התרח-קותו של נתן ילין-מור מהאידיאולוגיה המקורית הרבית כדרכי לגדף, אך לא עלה בדעתי להטיח בהם את הכינוי בולשביקים. לא פעם ולא פעמיים השת-משתי דווקא בז'בוטינסקי ובתורת החד-נס, במוניזם שלו, כדי לטעון: לא רק השעטנו של ציונות וסוציאליזם פסול, כי אם גם השעטנו של ציונות וקפיטליזם וליברליזם פסול. אם סוציאליזם ישרת את מלכות ישראל - יהא כך. רק אידיאה אחת לנו, וכל מה שטוב לה - מותר. זאת טענתי תמיד, שנים בטרם עלתה על הפרק אורינטציה על ברית-

נציונל-בולשביקים את "השומר הצעיר" שבאמת סגד לסטאלין! למה זכינו דווקא אנחנו בכתר לא לנו זה?

נסיון אחרון להציל את הבולשביזם של לח"י עושה הלר בעזרת "ועידת הלוחמים" בסוף חורף 1949. בפתיחתה מחתה הוועידה – שלדעת הלר היה בה רוב נציונל-בולשביקי – על הויתור על שטחים שוויתרה ממשלת ישראל: "מפלגת הלוחמים לא תשלים עם חלוקת הארץ". יתרה מכך: הוועידה מברכת את חה"יכ ילין-מור על שהצביע יחד עם "חרות" בעד הבולשביק הידוע פרופ' יר-סף קלוזנר כנשיא המדינה, וכ"י וכ"י (עמ' 487).

בדיוני הוועידה אכן התחולל ויכוח אידיאולוגי, ובסיומו נשאר אלדד וק-בוצתו במיעוט, מאחר שיצחק שמיר הלך עם ילין-מור, אף-על-פי שהזהיר מפני הפרזה באורינטציה על ברית-המועצות. ואם אני פסול לעדות, יעלה ויבוא אחד השמאלנים ביותר באותה ועידה, הלא הוא פנחס גינזור, שאחרי התפרקות הלוחמים המשיך עם משה סנה עד למ-ק"י והיה במערכת "קול העם"; גינזור, המסכם את דברי ביקורתו על ספרו של הלר, קובע:

"כל התייחסות לנציונל-בולשביזם הגרמני בהשוואה לח"י אין לה שחר" (הארץ, 1.9.89).

עדות זו מפי מי שהיה לו חלק גדול בהשמאלה של לח"י ולכאורה היה מעונין ליהנות מתיאורו של הלר, ראוייה לשבח, והיא עדות ליושר אינטלקטואלי. מן הר-אוי לציין גם הערה נוספת של גינזור, שחלק גדול ממובאותיו של הלר נלקח מ"מברק" ומספרות תנועת הלוחמים ו"אין לראות בהם עמדת לח"י". משמע, הלוחמים אינם כבר בגדר לח"י. תודה, פיניע!

8

ודאי מעניין לדעת מה אירע פוליטי במרבית חברי לח"י. הקבוצה המכונה "ימנית" התרכזה מסביב לבמה "סולם למחשבת מלכות ישראל". תחילה היה השם "למחשבת חרות ישראל", אך הוא שונה ל"מלכות" לפי הצעת האב הרוחני של לח"י בכלל, אצ"ג, אשר גם פירסם

שירים רבים בירחון שהופיע 13 שנה. אין ספק שזה היה המשכה האידיאי של התנועה ברוחו של יאיר. "מפלגת הלוח-מים", בעלת הרוב והמשרדים והרכוש (מתנת ברקליס בנק, כמובן), וגם מושב אחד בכנסת, התפרקה כעבור שנה. מע-ניין גם המשך דרכם האינדיבידואלית של הנציונל-בולשביקים האלה: מעטים ביותר, בודדים ממש המשיכו עד למק"י. מעטים, ושוב – יחידים, הלכו לקיבו-צים, ומהם שימשו כמופת יהושע כהן ואשתו בייסוד שדה בוקר, על מנת להפ-תיע כל כך לטובה את דוד בן-גוריון. אבל הרוב המכריע של אותו רוב פסב-דו-בולשביקי שגירש משורותיו את אלדד וקבוצתו בגלל ימניותם וסירובם לה-צטרף למפלגה נציונל-בולשביקית, גמר בצורה זו או אחרת ב..."חרות", וביניהם כאלה שהשמיעו בוועידת הפילוג נאומים סוציאליסטיים, ועל הכל כמובן יצחק שמיר עצמו שהגיע לצמרת ממש. גורלו הפוליטי הטרגי (בעיני) של ילין-מור לא יידון כאן. מה שברור הוא, שכל המחפש ימצא הרבה יותר יוצאי לח"י בתנועות הימין כ"תחיה", "מולדת" ו"צומת" מא-שר באיזה שהוא גוף שמאלני.

אין חולקים על כך – וזה היה אחד המניעים של הלר כאשר ניגש למחקרו, כפי שאמר לי – שלח"י היה מעניין ביותר מבחינת הרכבו. לא לשווא מיהר להתחרר מהתדמית של ארגון צבאי, ולו מחתרתי, והפך להיות תנועה פוליטית מהפכנית במחתרת, לפי רצונו המפורש של יאיר. אילו התרכז יוסף הלר בסיפור מרכזי זה של לח"י, בסיפור האמיתי: מחתרת קיצונית באמת באידיאולוגיה, במסקניות הפוליטית ובלוחמות שלה, בתעוזתה – כולל במשגיה, פרי הלחצים המחרידים של התקופה, ומרוב להט מהפכני ותחושת המצב הקטסטרופלי מזה ועצמת החזון מזה, אילו זה היה סיפורו, אפשר וחובה היה כמובן לספר, בפרספקטיבה הראויה, גם על שתי הז-רועות הפוליטיות שהיו שלוחות פעם ימינה ופעם שמאלה כדי לבקש סיוע מע-צמתי. התמונה שצייר הלר מלגלגת גם על התדמית ה"הירואית" שלח"י משווה לתולדותיו, והתמונה המצטיירת לפיו היא של רומנטיקנים מיסטיים המתרוצ-צים בין קטבים, בין חיק רביזיוניסטי רדיקלי לבין סוכנים-פרובוקטורים אי-

טלקים, אנגלים, וגם יהודים "שונאי זרים" (המצאה שרירותית כוזבת של החוקר: לא היה דבר כזה בשום שלב משלבי לח"י), ובעיקר: מחכים, כל הזמן לח"י מחכה לאיזה בעל-ברית מעצמתי (עמ' 179), או לאיזה מאורע יוצא-דופן שיצדיק את פעולתו. אלה תולדות לח"י...

9

חבל, פשוט חבל על עבודת נמלים עצומה זו באיסוף החומר המפוזר כל כך, בחיטוט אחר עדויות וכתבי-יד חים, לעתים תמהוניים למדי, כדי "להר-כוח" חריצות אקדמית מופלגת, אך גם הרבה רוע-לב או רוע-שיפוט של אחוז דיבוק, שמרוב קונספציה החמיץ פשוט את ההזדמנות לתת לקוראיו תמונה של-מה ואחידה של מחוללו של לח"י ושל האידיאה המרכזית שצמחה מתוך שרשי האומה שחודשה מתוך שירה נבואית, ואשר סיכומה וביטוייה – למרות לגלוג של הלר – הוא: גאולה שלמה במלכות ישראל ■

Ecce homo - homini lupus est

ס. י. לך

הַפְּכֵד וְשֵׁב מִשֵּׁה שְׁפִירָה

נֶא הַפְּכֵד וְשֵׁב עֲכָשׁוּ בְּבִיתְךָ
וְשֵׁם הָיָה בְּשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ;
וּבְשִׁכְבְּךָ כְּךָ בְּתוֹךְ תַּחֲוִם בֵּיתְךָ
וְגַם בְּלִכְתְּךָ בֵּינֹת לְחֻדְרֶיךָ,
— שֵׁם תִּשְׁוֶה חַיִּיךָ לְנִגְדְךָ
וְלֹא תִזְכֵּר תָּמִיד בְּיַצֵּד וּמָה עֲשִׂיתָ
בְּלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ בַּה תַּיִת.